

Lóska Lajos

Az utolsó enciklopédista

**ATLAS –
Gerhes Gábor tárlata**

Kiscelli Múzeum –
Fővárosi Képtár,
2022. I. 21. – IV. 17.

Gerhes Gábor legújabb kiállítása a Kiscelli Múzeum templomterében látható. Még tél van, és a szürke, borongós idő és a múzeum sejtelmes, szakrális hangulata kitűnő keretül szolgál a konceptuális tárgyegyüttesnek. A bemutató további jellegzetessége, hogy célzatosan épít az érdeklődők kreativitására, akik csak akkor ismerhetik meg az anyagot, ha a könyvtárat imitáló installáció előtti asztal mellé letelepedve végiglapozzák a 360 oldalas, *ATLAS* című képgyűjteményt.

Mielőtt a térberendezést részletesebben is megismer-nénk, röviden pillantsunk vissza a művész indulására. Gerhes Gábor az 1980-as évek közepén került a pályára olyan alkotók társaságában, mint Gerber Pál, Kicsiny Balázs vagy Kungl György. Ez a generáció a síkkonstruktivizmus, a megfáradt koncept art és az évtized művészetét meghatározó transzavantgárd mellett alakította ki sajátos, emblemikus, némiképpen abszurd, a létező szocializmuson is ironizáló kifejezőmódját. (Ne feledjük, néhány év elmúltával megtörténik a rendszerváltás.) Gerhes az utóbbi húsz esztendőben számos kiállítást rendezett a Ludwig Múzeumtól a Kiscelli Múzeumig. Életútja során több műfajt is kipróbált. A festészet mellett foglalkozott alkalmazott grafikával, térberendezéssel, objektum készítésével, de a legtöbbet és leghosszabb ideig a fényképezéssel. Az általa művelt fotóművészet azonban, ahogy általában az avantgárd képviselőié, eltér a mimetikus, a „klasszikus”, a valóság legjellegzetesebb részletét kiválasztó és megőrkítő alkotásoktól. Az ő célja nem a leképzés, a dokumentálás, hanem a konstruálás. Beállított fotókat (*A T megtalálása*), tárgykollázsokat (*Szorgalmas erdő*) készít. E tevékenységéről azért kellett kicsit bővebben szólnom, mivel az *ATLAS* című albumban is ilyen jellegű nyomatok vannak.

De ne siessünk ennyire előre, járjuk végig figyelmesen a tárlatot! Ha belépünk a kiállítótérbe, egy nem túl nagy helyiségbe jutunk, ahol alig leljük meg az ott lévő egyetlen műtárgyat, egy hatalmas posztamensre helyezett, piciny Herkules-figurát. E nem túl látványos felütés után az apszisba érve felmagasodik előttünk a kiállítás fő motívuma, az épületet, könyvesházat imitáló installáció, amelynek az egyik oldalán ablakok vannak, míg a másik oldala nyitott, és ebben a nyitott térben magas könyvespolcokon az *ATLAS* kötetei sorakoznak. Nekem

↑
GERHES Gábor: *ATLAS*, 2016–2021
HUNGART © 2022

GERHES Gábor:
ATLAS, 2016–2021,
Kiscelli Múzeum, 2022
Fotó: Simon
Zsuzsanna
HUNGART © 2022
→

erről a „könyvtárról” azonnal Borgesnek a könyvekről és a könyvtárakról szóló esszéi jutottak eszembe. Közülük most csak az egyikből idézek, *A könyvkultusról* címűből. „Mallarmé szerint a világ célja csak egy Könyv; Bioy szerint egy mágikus könyv szakaszai, szavai vagy betűi vagyunk, s a világon eme folytonos könyv létezik: helyesebben ez maga a világ.” A neves argentin esszéíró szerint tehát a világ alfája és ómegája a könyv, pontosabban a könyvek tartalma. Mai, több mint hetven évvel későbbi világunk (az esszé 1951-ben íródott) képkultuszával, sok elektromos kűtyűjével, számítógépeivel és mobiltelefonjaival azonban inkább a Gutenberg-galaxis végét előlegezi, mintsem felvirágzását. Gerhes művét tehát az abban szocializálódott közönség csak dicsérni tudja a könyvek, albumok, lexikonok, a nyomtatott szöveg melletti kiállása miatt. A bemutatóhoz készült ismertető szerzői (Róka Enikő és Mucsi Emese kurátorok)

azonban másképpen értelmezik az alkotást, mint jómagam. Ők nem a könyvtárszimbólumot helyezik előtérbe, hanem a síremlékek felől közelítik meg a művet, első inspirációnak pedig Etienne-Louis Boullée Newton emlékművéhez készült tervét (1784) tekintik. Ez a gömb alakú épületet ábrázoló terv – Platon óta tudjuk, hogy a gömb a legtökéletesebb forma – a maga korában utópisztikusnak, kivitelezhetetlennek tűnt. S bár Boullée-nek néhány elképzelése meg is épült, mindenekelőtt utópisztikus terveivel írta be nevét az építészettörténetbe, akárcsak az elsősorban a grafikáiról ismert olasz Piranesi. Az ismertetés írói véleményüket árnyalva később leszögezik, hogy végső soron a térberendezés közvetlen formai előzménye nem a 18. századi francia építész munkája volt, hanem egy Magyarországon is ismert, 20. századi olasz építész, Aldo Rossi (1931–1997) Modenában álló osszáriuma, csontháza.

↑
GERHES Gábor:
ATLAS, 2016-2021
HUNGART © 2022

GERHES Gábor:
ATLAS, 2016-2021
HUNGART © 2022
→

Az objektum nyitott részétől nem messze található egy olvasóasztal székkal, az asztalon pedig a 368 oldalas *ATLAS* néhány kötete van elhelyezve. Ez az, amiért tulajdonképpen a kiállítás létrejött. A könyv születéséről a következőket olvashatjuk az ismertetőben: „A kiadvány Gerhes gyermekkorra óta gyarapodó megfigyeléseiből, valamint különleges tárgygyűjteményéből kiinduló munkáit rendszerezi és mutatja be – eddigi életműve és élettapasztalata sajátos *lettáráként*. [...] A tizenkét plusz egy könyvből álló *ATLAS* szerkesztési elvei meglehetősen önkényesek: fejezeteinek terjedelme változó, tartalmát pedig az elismert, a rejtett és az alternatív tudományok, valamint az irodalom és a képzőművészet területéről kiválasztott fogalmak alkotják. Utolsóként a *Newton-kenotáfiumról* című könyv készült el, mégis a kötet elejére került, akár egy szerzői előszó, amely segítséget nyújt a mű megértéséhez.”

Ha belelapozunk a kiadványba, megállapíthatjuk, hogy igyekszik ugyan tudományosnak tűnni, ám mivel képzőművész alkotása, mindenekelőtt az érzelmekre hat és csak részben az értelemre, következésképp esztétikai elvek alapján lehet megítélni. Tematikája igen szerteágazó, akár csak a régi enciklopédiáké. Foglalkozik kozmológiai kérdésekkel, a világegyetemmel, a sötéttséggel és a

világossággal, mindenekelőtt lakhelyünkkel, a Földdel. A IV. könyv fotói például a természetről szólnak, sziklás és mocsaras tájat, fenyőfát látunk rajtuk. A következő egység növényeket mutat be; itt levelekről és virágokról készült fényképek vannak, majd az állatok következnek. VII. könyv felvételeinek tárgya az emberi test. Talán ez a leglátványosabb fejezet, találkozhatunk benne portrékkal, koponyáról készült fotókkal, sőt több női félakttal. A tartalom ismertetéséből kedvcsinálónak talán ennyi is elég, a képek hatását ugyanis a megtekintésük és nem az interpretálásuk adja. Végül, ha befejeztük a lapozgatást, de úgy érezzük, még mindig nem mélyedtünk el elég alaposan az anyagban, a kiállítótér végében – a két torony közötti részben – megnézhetünk egy, a művészrel készült videóinterjút.

Gerhes Gábor mai nyugtalan korunkban utópisztikus, mégis vonzó alternatívát nyújt a kiállításával. Még ha tudjuk is, hogy a „tudományos művészet”, avagy „a művészet egyenlő a tudománnyal” koncepciója megvalósíthatatlan, akár Boullée tervrajza, mindenképpen becsülendő és megszívlelendő.

GERHES Gábor:
ATLAS, 2016-2021
HUNGART © 2022
←